

PROGRAMMA

VOGELS en BLOEMEN van V & V

VOGELS en BLOEMEN van V&V

Cora Schmeiser: zang, klankschaal en draailier
Arnold Schalks: toneelbeeld en techniek

A. OCHTEND / SCHEMERING

Tant ai mo cor ple de joya [i] | Bernart de Ventadorn

1. VOORJAAR / VERLANGEN

XII Swer ze der minne ist sô vruot | Heinric van Veldeke

Cant l'erba fresq' e.l fuelh apar | Bernart de Ventadorn

In dem aberellen | Heinric van Veldeke

2. ZOMER / VERVULLING

XXXVIII Manigem herzen tet der kalte winter leide
| Heinric van Veldeke

3. NAJAAR / BEZINNING

I / Ez sint guotiu niuwe maere | Heinric van Veldeke

Can vei la lauzeta mover | Bernart de Ventadorn

IV / Tristan muose sunder sînen danc | Heinric van Veldeke

Z. NACHT / SCHEMERING

Tant ai mo cor ple de joya [vi & vii] | Bernart de Ventadorn

VOGELS en bloemen van V & V is een rondgang langs de seizoenen van het minnende hart aan de hand van de Occitaanse poëzie van de *troubadour* Bernart de Ventadorn (ca. 1135-1200) en de *Minnesänger* Heinric van Veldeke (ca. 1128-1190). Beiden hanteren het typisch middeleeuwse stijlmiddel *Natureingang*: gedichten beginnen met een beschrijving van de ontluikende natuur als allegorie voor een ontluikende liefde. Veranderingen in die natuur weerspiegelen de stemmingswisselingen van het bezongen personage: Hoe uitgelaten en hoopvol is de poëtische ziel als het groene gras en loof verschijnt en de nachtegaal met klare stem haar helder lied aanheft? Hoe vergaat het de minnaar als de zang van de vogels verstomt en de felle kleuren van de bloemen verbleken? Wat rest de ongelukkige, wiens hart van louter wanhoop dreigt te smelten? De sopraan Cora Schmeiser weet de antwoorden en gaat u zingenderwijs voor op uw tocht langs de onbestendige jaargetijden van het gemoed. Zij begeleidt zichzelf daarbij op klankschaal en draailier.

STRIKT genomen is muziek luchtverplaatsing. Analoog daaraan koos vormgever Arnold Schalks het begrip 'lichtverplaatsing' als basis voor zijn toneelbeeld. Zijn cirkelvormig lichtplan verdicht de stadia van de minne tot één etmaal. Het licht legt stapsgewijs een baan af rond de zangeres: van laag, koel licht voor de in de ochtend ontluikende liefde, via hoog, warm licht - alsof de zon in het zenit staat - voor diens vervulling, naar koel laag licht voor de berusting bij het invallen van de duisternis. Arnold Schalks bedient zich bij de belichting van vonkbol en wolkenwielen.

DE formele basis voor de voorstelling wordt gevormd door de cirkel, terug te vinden in de roterende spelbeweging van klankschaal en draailier en in de kringloop van het licht: instrumentarium dat dient als metafoor om het door de dichters bezongen tijdloze *perpetuum mobile* van de hartstocht kracht bij te zetten.

Z. NACHT / SCHEMERING

Tant ai mo cor ple...

[v] Ai Deus! car no sui ironda,
que voles per l'aire
e vengues de moih prionda
lai dins so repaire?
bona domna jauzionda,
mor se-l vostr' amaire!
paor ai que-l cors me fonda,
s'aissi-m dura gaire.
domna, per vostr' amor
jonh las mas ed ador!
gens cors ab frescha color,
gran mal me faitz traire!

[vii] Messatgers, vai e cor,
e di-m a la sensor
la pen' e la dolor
que-n trac, e-l martire.

Mijn hart is zo vol vreugde...

[v] Oh God,
was ik maar de zwaluw
die door de diep-donkere nacht
naar zijn nestje vliegt.
Beste rondborstige dame,
uw geliefde gaat teloor!
Ik vrees, dat mijn hart
van louter wanhoop smelten zal.
Dame, ik bid u hartstochtelijk
om uw liefde;
fraai lichaam en frisse blos,
ik heb voor u geleden!

[vii] Bode, vertrek nu en versnel je pas!
Vertel de eerste de beste
over mijn ontreddeering en de pijn,
die ik als een marteling onderga.

Alle vertalingen © Arnold Schalks

A. OCHTEND / SCHEMERING

Tant ai mo cor ple...

[i] Tant ai mo cor ple de joya,
tot me desnatura.
flor blancha, vermelh' e groya
me par la freyura,
c'ab lo ven e ab la ploya
me creis l'aventura,
per que mos pretz mont' e poya
e mos chans melhura.
tan ai al cor d'amor,
de joi e de doussor,
per que-l gels me sembla flor
e la neus verdura.

1. VOORJAAR / VERLANGEN

XII Swer ze der minne...

[i] Swer ze der minne ist sô vruot,
daz er der minne dienen kan,
und er durch minne pîne tuot,
wol im, derst ein sælic man!
Von minne kumet uns allez guot,
diu minne machet reinen muot,
waz solte ich sunder minne dan?

[ii] Ich minne die schœnen sunder
danc
ich weiz wol, ir minne ist klâr.
obe mîne minne ist kranc,
sô wirt ouch niemer minne wâr.
Ich sage ir mîner minne danc,
bî ir minne stât mîn sanc,
er ist tump, swers niht geloubet gar.

Mijn hart is zo vol vreugde...

[i] Mijn hart is zo vol vreugde,
dat alles nu anders is!
De kilte lijkt te gloeien,
de bleke bloem krijgt kleur.
Door wind en regen
wordt mijn geestdrift aangejaagd.
Mijn krediet stijgt in waarde
met mijn lied dat weergalmt.
Mijn hart loopt over van liefde,
van blijdschap en van tederheid,
waardoor het ijs op bloesem,
het sneeuwdek op lover lijkt.

XII Wie in de liefde...

[i] Wie in de liefde zo bedreven is,
dat hij de liefde dienen kan,
zich er desnoods voor uitslooft,
dat is een gelukkig man!
Van de liefde komt al het goede,
de liefde maakt het gemoed rein.
Waar zou ik zonder de liefde zijn?

[ii] Ik bemin die schoonheid zonder
haar dank verschuldigd te zijn.
Ik weet immers dat haar liefde zuiver is.
Zou mijn liefde zondig zijn,
dan was geen enkele liefde ooit echt.
Ik bedank mijn lief namens mijn liefde;
met haar liefde staat of valt mijn lied.
Dwaas is hij, die dat in twijfel trekt.

Cant l'erba fresq...

[i] Cant l'erba fresq' e.l fuelh apar
e.l fuelh s'expandis pel verian.
e.l rossinhol autet e clar.
aussa sa votz endreg son chan.
ioi ay de luy. e ioi ay de la flor.
ioi ai de mi. e de mi dons maior.
de totas partz soi de ioi claus e senh.
mas ilh es iois que totz los autres vens.

[ii] Tant am mi dons e la tenc car
e [tan] la dopt'e la reblan
que de mieis non l'aus preiar
ni res no.l dic ni res no.l man
pero ilh sap mo mal e ma dolor
e can li play fai mi ben et onor
e can li plai yeu m'en suefre ab mens
per tal c'a lieis non paresca bistens

[iii] Ben la volgra soven trobar
que dormis o.n fezes semblan
qu'ieu li emblera un baizar
pus no valh tan que lo.i deman
per dieu, domna, pauc esplecham d'amor
va s'en lo temps e perdem lo melhor
parlar degram ab cubertz entressenhs.
e pus no.ns val arditz valgues nos genhs.

[iv] S'ieu saupes la gent encantar
miei enemig foran enfan
per so c'us no saupes triar
ni dir res que.ns tornes a dan
adoncx sai ieu que vira la melhor
e sos bels huelhs e sa fresca color
e baizera.l tan la boq en toz sens
si que d'un mes i paregra lo sens

[v] Ailas co muer de dezirar
que motas vetz en cossir tan
lairois me poirian emblar
qu'ieu res no sabia que.s fan

Als het jonge gras...

[i] Als het jonge gras en loof verschijnt, en
het groen zich over de takken verspreidt,
en de nachtegaal met klare stem haar
helder lied aanheft, dan ben ik blij met
haar en met de bloemen. / Maar blijer
nog ben ik met mijzelf en mijn dame. / Ik
ben omringd door vreugde, maar zij is de
vreugde die alles overtreft.

[ii] Ik hou veel van mijn dame. / Ik vrees en
vereer haar zozeer, dat ik haar niet durf aan
te spreken. Ik vraag haar niets, ik stuur
haar niets, maar ze kent mijn leed en smart.
En als het haar behaagt, is ze goed voor
me. / En als het haar behaagt, ben ik, om
haar niet tot last te zijn, met minder tevreden.

[iii] Ik zou haar graag vaker bezoeken
terwijl ze slaapt, of doet alsof,
zodat ik een kus kan stelen, want ik ben
niet waardig genoeg om haar daarom
te vragen. / Oh God, we genieten zo
weinig van de liefde. / De tijd verstrijkt en
het beste gaat verloren. / We zouden in
geheimtaal moeten spreken en als dat niet
helpt, dan helpe ons de list.

[iv] Als ik de mensen kon betoveren,
zouden mijn vijanden als kinderen zijn,
die ons niet kunnen scheiden of
kwaadspreken over ons. / Ik weet immers
dat ik de fijnste zag, met haar fraaie ogen
en haar frisse blos. / Ik wil haar mond
zo hartstochtelijk kussen, dat de afdruk
daarvan een maand lang zichtbaar blijft.

[v] Helaas, ik sterf van verlangen en ben
vaak zo diep in leed verzonken, dat dieven
me kunnen wegdragen, zonder dat ik dat
merk. Oh God, Amor, je treft een winnaar

De chantar me gic e.m recre,
e de joi e d'amor m'escon.

IV / Tristan muose sunder sînen danc...

[i] Tristan muose sunder sînen danc
stæte sîn der kûneginne,
wan in daz poisûn dar zuo twanc
mêre danne diu kraft der minne.
Des sol mir diu guote sagen danc,
wizzen, daz ich sôlhen tranc
nie genam und ich sî doch minne
baz danne er, und mac daz sîn.
wol getâne,
valsches âne,
lâ mich wesen dîn
unde wis dû mîn.

[ii] Sît diu sunne ir liechten schîn
gegen der kelte hât geneiget
und diu kleinen vogellîn
ir sanges sint gesweiget,
Trûric ist daz herze mîn.
ich wæne, ez wil winter sîn,
der uns sîne kraft erzeiget
an den bluomen, die man siht
in liechter varwe
erblîchen garwe;
dâ von mir beschiht
leit und anders niht.

ik weet niet waarheen. Ik stop met zingen.
Vreugde en liefde ga ik voortaan uit de weg.

I Tristan moest tegen wil en dank...

[i] Tristan moest tegen wil en dank
trouw blijven aan de koningin
omdat de liefdesdrank hem, sterker nog
dan de kracht der liefde, daartoe dwong.
Mijn lief moet mij dankbaar zijn
dat ik zo'n drankje
nooit heb gedronken en haar,
als dat mogelijk is, desondanks bemin.
Welgeschapene,
waarachtige,
laat mij jou zijn
en jij mij.

[ii] Sinds het zonlicht alsmaar lager
door de kilte schijnt
en het gezang van de vogeltjes
is verstomd,
is mijn hart bedroefd.
Ik geloof dat het winter wordt.
Hij toont zijn kracht
in de bloemen,
waarvan je de felle kleuren
al ziet verbleken.
Ik betreur dat,
maar meer ook niet.

Can vei la lauzeta...

[i] Can vei la lauzeta mover
de joi sas alas contral rai,
que s'oblid'e.s laissa chazer
per la doussor c'al cor li vai,
ai! tan grans enveya m'en ve
de cui qu'eu veyea jauzion,
meravilhas ai, car desse
lo cor de dezirer no.m fon.

[ii] Ai, las! tan cuidava saber
d'amor, e tan petit en sai!
car eu d'amar no.m posc tener
celeis don ja pro non aurai.
Tout m'a mo cor,
e tout m'a me,
e se mezeis e tot lo mon;
e can se.m tolç, no.m laisset re
mas dezirer e cor volon.

[iii] Anc non agui de me poder
ni no fui meus de l'or'en sai
que.m laisset en sos olhs vezer
en un miralh que mout me plai.
Miralh, pus me mirei en te,
m'an mort li sospir de preon,
c'aissi.m perdei com perdet se
lo bels Narcissus en la fon.

[vii] Pus ab midons no.m pot valer
precis ni merces ni.l dreihz qu'eu ai,
ni a leis no ven a plazer
qu'eu l'am, ja mais no.lh o dirai.
Aissi.m part de leis e.m recre;
mort m'a, e per mort li respon,
e vau m'en, pus ilh no.m rete,
chaitius, en issilh,
no sai on.

[viii] Tristans, ges no.n aurret de me,
qu'eu m'en vau, chaitius, no sai on.

Als de leeuwerik...

[i] Als de leeuwerik zijn vleugels
vrolijk naar de zon uitslaat
en gaandeweg, door de hitte bevangen,
het bewustzijn verliest en zich laat vallen,
ach, dan word ik jaloers op hen,
die altijd vrolijk zijn.
Het verbaast me, dat mijn hart niet direct
smelt van verlangen.

[ii] Helaas! Ik dacht zoveel over de liefde te
weten, maar zo weinig weet ik echt!
Want ik kan me niet bedwingen diegene
te beminnen, die mij nimmer een gunst
verlenen zal. / Ze heeft mijn hart gestolen,
mij van mezelf beroofd én mij haarzelf en
de wereld ontnomen. / En toen ze mij
mezelf afnam liet ze niets van me over dan
verlangen en een hunkerend hart.

[iii] Ik heb de macht over mezelf
en wie ik ben verloren sinds ze mij door
haar ogen liet kijken in een spiegel, die
me zeer heeft bekoord. Spiegel, sinds ik
me in je spiegelde, hebben zuchten, van
diep binnenin, mij gedood. Want ik verloor
mijzelf in jou, zoals die mooie Narcissus
zich in een vijver verloor.

[vii] Omdat hofmakerij, genade noch recht
voor haar van enige waarde zijn
en het haar niet bevalt dat ik haar bemin,
zal ik mijn dame dat ook nooit meer
bekennen. / Ik neem afscheid en breek
voorgoed met haar. / Zij heeft me gedood
en als dode antwoord ik haar nu: ik ga,
bedroefd, in ballingschap, ik weet nog niet
waarheen.

[viii] Tristan, je zult niets meer van me
vernemen, want ik vertrek, bedroefd,

per dieu, amors, be.m trobas vensedor
ab pauc d'amicx es ses ajudador
car una vetz tan mi dons non destrens
que sos cors fos ab paucx dezirs estenhs

XIV In dem aberellen...

[i] In dem aberellen
sô die bluomen springen,
sô loubent die linden
und gruent die buochen,
sô habent ir willen
die vogele und singen,
wan si minne vinden,
aldâ si suochen
An ir gnôz,
wan ir blîdeschaft ist grôz,
der mich nie verdrôz.
wan si swîgen al den winter stille.

[ii] Dô si an dem rîse
die bluomen gesâhen
bî den blaten springen,
dô wâren si rîche
ir manicvalten wîse,
der si wilent pflâgen.
si huoben ir singen
lûte und vroelîche,
Nider und hô.
mîn muot stât alsô,
daz ich wil wesen vrô.
reht ist, daz ich mîn gelücke prîse.

[iii] Mohte ich erwerben
mîner vrowen hulde!
kûnde ich die gesuochen,
als ez ir gezæme!
ich sol verderben
al von mîner schulde,
sî enwolte ruochen,
daz si von mir næme

aan met weinig vrienden of helpers.
Waarom breng je mijn dame niet één keer
zo in 't nauw, dat háár hart door haar
povere hartstocht wordt verteerd?

XIV In april...

[i] In april,
als de bloemen ontluiken,
de linde bladeren krijgt
en de beuk groen wordt,
dan hebben de vogels het naar hun zin.
Ze zingen
omdat ze liefde vinden
daar waar ze die zoeken,
onder soortgenoten.
Hun blijdschap is groot
en dat behaagt me,
want ze zwegen de hele winter lang.

[ii] Zodra ze op de takken,
tussen het loof,
de bloesem zien opbloeien,
herinneren ze zich
de vele melodieën weer,
die ze ooit uitdroegen.
Ze beginnen te zingen:
luid en vrolijk,
hoog en laag.
Zo uitgelaten voel ik me ook.
Ik kan me terecht
gelukkig prijzen.

[iii] Kon ik de gunst
van mijn dame maar winnen.
Wist ik maar hoe ik die kan verkrijgen
op een wijze die haar betaamt.
Ik ga door mijn schuld ten gronde
als zij mijn boete
- in genade en oog in oog met mijn pijn -
niet aanneemt,

Buoze sunder tât
ûf gnâde und durch nôt,
wan ez got nie gebôt,
daz dehein man gerne solte sterben.

2. ZOMER / VERVULLING

XXXVIII Manigem herzen tet...

[i] 'Manigem herzen tet der kalte winter leide,
daz hât überwunden walt und ouch diu heide
mit ir grüener varwe cleide.
Winter, mit dir al mîn trûren hinnen scheid.

[ii] Swenne der meie die vil kalten zît besluzet
und daz tou die bluomen an der wise begiuzet
und der walt van zange diuzet,
miin lîp des an fröiden wol geniuzet.

[iii] Mîn liep mac mich gerne zuo der linden
bringen,
den ich nâhe mînes herzen Brust wil twingen,
er sol tougen von bluomen swingen,
ich wil umb ein niuwez krenzel mit im ringen.

[iv] Ich weiz wol, daz er mir niemer des
entwenket,
swaz mîn herze fröiden an sînen lîp gedenket,
der mir al mîn trûren krenket.
von uns beiden wirt der bluomen vil verrenket.

[v] Ich wil in mit blanken armen umbevâhen,
mit mînem rôten munde an sînen balde
gâhen,
dem mîn ougen des verjâhen,
daz si nie sô rehte liebes niht gesâhen.'

maar sterven zal ik niet.
Want God heeft
van niemand ooit verlangd,
dat hij zichzelf de dood toewenst.

XXXVIII Menig hart heeft...

[i] 'Menig hart heeft onder de koude winter
geleden, maar bos en heide overwonnen
die met hun groengekleurde kleed.
Winter, met jou sterft ook mijn droefenis.

[ii] Als de meimaand de koude tijd besluit,
als dauw de veldbloemen bevochtigt
en het woud van gezang weergalmt,
dan geniet ik volop van deze vreugden.

[iii] Mijn lief, die ik stevig aan mijn hart wil
drukken, zal me naar de linde leiden. Hij zal
daaronder een bed van bloemen maken,
waarin ik met hem
om een nieuw kransje strijden zal.

[iv] Ik weet zeker, dat hij mij nooit zal
ontzeggen wat mijn hart hem aan vreugde
toewenst. / Hij, die al mijn droefenis
verzacht. We hebben samen
menig bloempje geknakt.

[v] Ik wil hem met mijn blote armen
omhelzen, mijn rode mond stoutmoedig
drukken op de zijne, waarvan mijn ogen
moeten bekennen nooit zoiets liefs te
hebben gezien.

3. NAJAAR / BEZINNING

I / Ez sint guotiu niuwe maere...

[i] Ez sint guotiu niuwe mære,
daz die vogel offenbære
singent, dâ man bluomen siht.
zen zîten in dem jâre
stüende wol, daz man vrô wære,
leider des enbin ich niht:
Mîn tumbez herze mich verriet,
daz muoz unsanfte unde swære
tragen daz leit, daz mir beschihet.

[ii] Diu schœnest und diu beste vrowe
zwischen dem Roten und der Sowe
gap mir blîdeschaft hie bevern.
daz ist mir komen al ze riuwen
durch tumpheit, niht von untriuwen,
daz ich ir hulde hân verlorn,
Die ich zer besten hete erkorn
oder in der welte mohte schowen.
noch sêre vûrhte ich ir zorn.

[iii] Al ze hôhe [gernde] minne
brâhten mich ûz dem sinne.
dô ich ir ougen unde munt
sach wol stên und ir kinne,
dô wart mir daz herze enbinne
von sô süezer tumpheit wunt,
Daz mir wîsheit wart unkunt.
des bin ich wol worden inne
mit schaden sît ze maniger stunt.

[iv] Daz übel wort sî verwâten,
daz ich nie kunde verlâten.
dô mich betrouc mîn tumber wân,
der ich was gerende ûz der mâten.
ich bat sî in der kartâten,
daz sî mich müese al umbevân.
Sô vil het ich niht getân,
daz sî ein wênic ûz strâten
durch mich ze unrehte wolte stân.

I / Het is goed nieuws...

[i] Het is goed nieuws om te horen
dat de vogels luid zingen
waar de bloemen staan.
In deze tijd van het jaar zouden de mensen
eigenlijk blij moeten zijn,
maar helaas, ik ben het niet.
Mijn onervaren hart heeft me misleid.
Nu moet het, gekweld en bezwaard,
het leed verdragen dat mij werd aangedaan.

[ii] De mooiste en beste dame
tussen de Rhône en Save
maakte me ooit blij.
Dat is nu, niet door bedrog maar door
onbezonnenheid,
in leed omgeslagen:
zij, de beste die ik op de wereld kiezen kon,
heeft mij haar gunsten ontzegd.
Nog steeds vrees ik haar toorn.

[iii] Te hoge verwachtingen
hebben mij 't hoofd op hol gebracht.
Toen ik haar welgevormde ogen zag,
haar mond en haar fraaie kin,
werd mijn naïeve hart verwond
en ik van mijn zinnen beroofd.
Sindsdien ben ik
door schade en schande
wijzer geworden.

iv] Vervloekt is het kwalijke woord,
dat ik niet onderdrukken kon:
toen ik mijn kinderlijke hoop bedroeg
door een mateloos begeren,
vroeg ik haar of ze me, in godsnaam,
in haar armen wilde nemen.
Zo veel zou ik niet met haar hebben gedaan
dat ze, alleen omwille van mij,
van het rechte pad zou zijn afgeweken.

programma bij de try-out
van de voorstelling
'Vogels en Bloemen van V en V'
donderdag 27 juni 2013, 20 uur.
OCW, podium voor kleinschaligheden
Osseweistraat 35, Rotterdam

Vogels en Bloemen van V&V